

8. Россотрудничество (Федеральное агентство по делам Содружества Независимых Государств, соотечественников, проживающих за рубежом, и по международному гуманитарному сотрудничеству) URL: <https://rs.gov.ru/ru> (дата звернення 27.03.2021)

Ігор Хорт,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри правового забезпечення
безпеки бізнесу ДТЕУ, Керівник навчального Центру професійної підготовки
сил муніципальної безпеки Київської міської військової адміністрації

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ ПІДРОЗДІЛІВ СИЛ ТРО В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ВІДСІЧІ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ

24 лютого 2022 року російські війська почали атакувати територію України – як військові об’єкти, так і мирні житлові райони. З того часу міста, селища, села України живуть в жорстоких умовах, які диктує їм війна. Збройні Сили України ще з 2014 року працюють в умовах особливого періоду. Станом на сьогодні це стосується і Сил територіальної оборони. Для захисту кожного міста, селища, села «на місцях» утворилися різні групи, які створюють максимальну безпеку для мешканців громад – територіальна оборона, добровольчі батальйони, волонтерські спільноти.

Саме після ухвалення Президентом рішення про запровадження в Україні воєнного стану завдання, які виконує територіальна оборона, пов’язані із:

захистом території, населення від загроз;

охороною важливих стратегічних і комунікаційних об’єктів, критично важливої інфраструктури;

участю у боротьбі з диверсійно-розвідувальними силами та іншими збройними формуваннями агресора;

ліквідацією наслідків ведення бойових дій.

Територіальна оборона України це система загальнодержавних, воєнних і спеціальних заходів, що здійснюються у мирний час та в особливий період з

метою протидії воєнним загрозам, а також для надання допомоги у захисті населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій.

Відповідно до Закону України «Про оборону України», територіальну оборону на всій території України організовує Генеральний штаб Збройних Сил України, а на території областей – обласні державні адміністрації (в межах своїх повноважень).

Основні завдання і заходи щодо підготовки та ведення територіальної оборони України визначені у Законі України “Про основи національного спротиву”, який прийнятий 16 липня 2021 року за №1702-IX, та вводиться в дію з 1 січня 2022 року.

На виконання вимог Закону України «Про основи національного спротиву» Постановами Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р.:

– № 1449 затверджено «Положення про добровольчі формування територіальних громад»(<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1449-2021-%D0%BF#Text>);

– № 1447 затверджено «Порядок організації, забезпечення та проведення підготовки добровольчих формувань територіальних громад до виконання завдань територіальної оборони» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1447-2021-%D0%BF#Text>);

– № 1448 затверджено «Порядок застосування членами добровольчих формувань територіальних громад особистої мисливської зброї та набоїв до неї під час виконання завдань територіальної оборони»(<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1448-2021-%D0%BF#Text>).

З початку повномасштабного вторгнення російських військ на територію України, громади зіштовхнулися із певними труднощами у формуванні та комплектуванні сил спротиву на своїй території.

Питання стосувалися практики організації тероборони у громаді, управлінської координації, проведення навчання для добровольчих формувань,

забезпечення зброєю та іншими необхідними матеріально-технічними засобами, надання соціальних гарантій для добровольчих формувань.

Станом на лютий 2022 року загалом комплектування підрозділів територіальної оборони відбувалося за графіком. Найгірший стан виконання плану спостерігався у Києві та Київській області, Маріуполі, Одесі, Рівному. Також батальйони територіальної оборони в 13 прикордонних областях були укомплектовані не менше ніж на 70%. Попередньо планувалося до кінця березня довести цей показник до 90%. Крім того, на кінець березня планувалося мати не менше 70% резервістів, що проходять службу в батальйонах тероборони. Відповідно, повне комплектування територіальної оборони відбувалося вже в умовах війни, оскільки 24 лютого росія здійснила повномасштабне вторгнення в Україну.

У зв'язку з цим громади зіштовхнулися із викликами, які пов'язані як із необхідністю оперативної організації оборони своїх території, так і потоком внутрішньо переміщених осіб, які масово почали виїжджати у західні регіони України з міст, де ведуться активні бойові дії. На основі проведеного пілотного дослідження шляхом опитування представників органів місцевого самоврядування виокремлено наступні виклики, пов'язані із організацією територіальної оборони:

1. Тривалість процедури офіційного затвердження сил спротиву не дозволяла швидко мобілізувати осіб. Належне юридичне закріплення територіальної оборони вимагає довготривалого процесу – від ініціювання з нижчого рівня до затвердження на рівні центральної влади. Це вплинуло на інші проблеми, з якими зіштовхнулися громади в організації сил спротиву на своїх територіях.

2. Системність координації діяльності добровольчих батальйонів, військових адміністрації, правоохоронних органів. Зокрема, у деяких областях створено незліченна кількість блокпостів, які виконують роль як спостережні, проте діють як добровольчі формування. Така некоординована діяльність впливає на логістику для доставки гуманітарної допомоги та інші транспортні

потреби мешканців. Наприклад, станом на 10 березня 2022 року на Львівщині встановлено 544 блокпости. І їхню кількість зменшать до 100 І їхню кількість зменшать до 100, оскільки більшість із них збудовані самовільно та перешкоджають руху екстрених служб та гуманітарних вантажів. Таке упорядкування є важливим на території тих областей, які знаходяться далеко в тилу, адже їхня роль у період воєнного стану – якісно та швидко доставляти необхідні харчі, ліки та амуніцію українцям та воїнам у регіони, де триває активна боротьба з агресором.

3. Ідентифікація певних груп як добровольчих формувань. Офіційне затвердження добровольчих формувань вимагає часового ресурсу, і відповідно добровольчі формування у деяких громадах діють без юридичного закріплення, що викликає труднощі у їхній ідентифікації. Це також ускладнює роботу працівників правоохоронних органів та силових структур. Для цього громадам необхідно погодити посвідчення для бійців добровольчих формувань територіальної оборони, а також карточки на зброю. Адже посвідчення буде підтверджувати те, що особа дійсно входить до складу добровольчих формувань територіальної оборони та має право носити зброю і виконувати завдання (наприклад, охороняти об'єкти, патрулювати тощо).

4. У повному обсязі територіальна оборона у регіонах була сформована у середньому в кінці лютого-початку березня, тобто у період бойових дій. На цьому етапі громади зіштовхнулися із проблемою забезпечення всім необхідним озброєнням, швидкого розподілу завдань, організації навчання для добровольців та видачі їм зброї. Для цього необхідно було вносити низку змін до бюджетів громад для закупівлі всіх матеріально-технічних засобів та мобілізувати сили в тилу, зокрема волонтерські.

5. Забезпечення приміщенням для розміщення підрозділів територіальної оборони. Представники органів місцевого самоврядування зазначали про те, що на місцях виникали труднощі як з коштами, так і з розміщенням підрозділів тероборони у посиленому режимі на початку війни. Адже деякі приміщення громад вимагали ремонту та великих капіталовкладень.

6. Порядок організації, забезпечення та проведення підготовки добровольчих формувань територіальних громад до виконання завдань територіальної оборони передбачає навчання осіб. І це очевидно, оскільки добровольчі групи формуються із цивільних осіб, які не мають військового досвіду. Підготовка членів добровольчих формувань здійснюється на добровільній основі у визначений час. Індивідуальна підготовка проводиться за предметами навчання з членами добровольчих формувань. Колективна підготовка (забезпечення злагоджених дій добровольчих формувань) здійснюється безпосередньо командиром добровольчого формування за територіальним принципом. Після завершення колективної підготовки проводиться тактичне навчання. Деякі регіони, які укомплектували територіальну оборону у повному обсязі у період війни, визначали місця, де мали проводитися такі навчання. І вони організовувалися паралельно із процедурою юридичного закріплення цих формувань. Тобто громада, яка хотіла сформувати свій добровольчий батальйон, подавала списки і зв'язувалася безпосередньо із керівником територіальної оборони. Ті особи, які вступали до лав добровольчих формувань, залучалися до навчання, незважаючи на відсутність офіційного членства у цих формуваннях.

7. Забезпечення добровольчих батальйонів зброєю. Процедура офіційного затвердження та узаконення добровольчих батальйонів є необхідною для передачі зброї на місця. Проте на рівні громад виникали труднощі в отриманні зброї, зокрема її видавали у ті регіони, де ситуація загострена та ведуться бойові дії. Тому у деяких областях повне комплектування добровольчих батальйонів відбувалося силами самих мешканців громади, які мали власну зброю, та волонтерськими організаціями.

8. Соціальні гарантії для добровольців. На членів добровольчих формувань під час їх участі у заходах підготовки добровольчих формувань, а також виконання ними завдань територіальної оборони поширюються гарантії соціального і правового захисту, які передбачені ЗУ «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». І право на таку

допомогу має родина військовослужбовця і родина добровольця, який уклав контракт. Норми КЗпП також передбачають, що на час виконання державних або громадських обов'язків, якщо за чинним законодавством України ці обов'язки можуть здійснюватися у робочий час, працівникам гарантується збереження місця роботи, посади і середнього заробітку. Таким чином, на час виконання завдань територіальної оборони зберігається місце роботи і надаються соціальні гарантії. Знову ж таки, у деяких громадах створені самовільні добровольчі формування, які допомагають правоохоронним органам підтримувати правопорядок, охороняти об'єкти інфраструктури тощо. Якщо такі громадяни не укладали контракти у підрозділі добровольчих формувань територіальних громад, гарантії, передбачені законодавством, на них не поширюються. Проте представники органів місцевого самоврядування зазначали, що спостерігаються практики, коли роботодавці самостійно приймали рішення про збереження за добровольцями місця роботи та заробітку. Навіть якщо цей доброволець не уклав контракт, але долучається до оборони своєї території.

*Юлія Шмаленко,
кандидат політичних наук, доцент
Національний університет «Одеська юридична академія»*

НОВА СИСТЕМА ГАРАНТІЙ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ГАРАНТІЇ ТА ГАРАНТИ

Україна на сьогоднішній день не є членом жодного з альянсів безпеки. В умовах агресії з боку РФ Україна сама себе захищає за підтримки країн-партнерів. Сьогодні вже всім є зрозуміло неефективність Будапештського меморандуму про гарантії безпеки, який було укладено 5 грудня 1994 року між Україною, Росією, Великою Британією та США, в якому йшлося про гарантії безпеки України у зв'язку з відмовою від ядерного статусу. Будапештський меморандум, порушила РФ (одна із сторін-підписантів) напавши на Україну у